

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, академіка НАПН України Шевченко Галини Павлівни на дисертаційне дослідження Бойчука Віталія Миколайовича «Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій», поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Основна мета освіти була надзвичайно ёмно сформульована у 1972 році групою експертів ЮНЕСКО - «Вчитися, щоб бути». А що значить «бути»? Бути-значить, перш за все, стати Людиною і набути тієї людськості, що виокремлює її серед усього живого світу як унікальне, феноменальне явище. Людськість являє собою гармонійне поєднання душевно-духовних, морально-естетичних, розумово-знанневих, емоційно-почуттєвих та фізично-духовних якостей індивіда, що забезпечують гуманістичні взаємовідносини між людьми, між природою і людиною, між людиною і Всесвітом. Людськість лежить в основі набуття культурно-практичного досвіду освоєння світу, завдяки якому людина зазнає окультурення себе як творця матеріальних духовних цінностей. Освіта є однією з найбільш провідних цінностей цивілізацій, суспільства і особистості. Американський футуролог і соціолог Е. Тоффлер справедливо відзначав, що в майбутньому система цінностей, а значить і система освіти, будуть абсолютно відмінними від тих, які панують у сьогоднішньому суспільстві. Вчений наголошував, що «людям, які будуть жити в суперіндустріальному суспільстві, будуть потрібні нові уміння й навички у трьох ключових сферах: умінні навчатися, умінні спілкуватися й умінні вибирати». Тому, щоб запобігти «шоку майбутнього», необхідно створити вже зараз інноваційну систему освіти і відповідні їй цілі і методи, та, найголовніше, передбачаючи майбутнє, готувати педагогічні кадри професіоналів з новим ціннісним світоглядом, високодуховних і висококультурних яскравих особистостей, які будуть запитаними і через 20-50 років. Безперечна актуальність дисертаційного дослідження Бойчука

Віталія Миколайовича і полягає у його зверненості в майбутнє, у науково обґрунтований розробці інноваційної системи художньо-графічної підготовки

майбутніх учителів технологій. Актуальність дослідження полягає і в спробі автора привернути увагу педагогічної науки до необхідності формувати у майбутніх учителів технологій у процесі навчання у вищому навчальному закладі цілісність світобачення, розвиваючи творчу уяву, естетичне сприйняття оточуючого світу, художні здібності, задовольняючи потреби у спілкуванні з мистецтвом. Важливою умовою вирішення цієї проблеми дисертант убачає у міждисциплінарних зв'язках, що цілком відповідає сучасним науковим тенденціям формування цілісності особистості майбутнього фахівця.

Структура дисертації має чітку логічну побудову і складається із вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаних джерел. Кожний розділ відповідає поставленим завданням. Чітко визначене категоріальне поле дослідження, що сприяло ефективному забезпеченню логіки наукового пошуку, науковому обґрунтуванню основних положень дисертацій згідно поставленим завданням.

Обґрунтованість наукових результатів рецензованої роботи забезпечена використанням комплексу методів дослідження: теоретичних, емпіричних, математичних. Позитивним є те, що методи дібрані відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися у логічній послідовності відповідно до програми і методики дослідження.

Цінність дисертаційного дослідження полягає в його новизні. Наукова новизна виконаної дисертації полягає в тому, що: вперше розроблено систему художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ, що інтегрує цільовий, змістовий, методико-технологічний і результативний компоненти освітнього процесу та гармонійно поєднує

розвиток технічних і художньо-творчих здібностей студентів; створено й апробовано структурно-функціональну модель і розроблено концепцію художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій, що визначає шляхи вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічному університеті; обґрунтовано педагогічні умови художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій (розвиток творчої особистості студентів на основі міждисциплінарності та синтезу мистецтв; забезпечення творчої самореалізації майбутніх учителів технологій на засадах врахування механізмів психопедагогіки; організація художньо-графічної підготовки студентів в контексті конструювання інформаційно-освітнього середовища педагогічного університету).

Позитивним в роботі є те, що відповідно до поставленої мети побудована концепція дослідження, яка ґрунтується на поєднанні методологічного, теоретичного і технологічного підходів до підготовки майбутнього вчителя технологій. Методологічний і теоретичний розділи свідчать про високий теоретико-методологічний рівень підготовки дисертанта, його широку наукову ерудицію, художньо-естетичну компетентність, ґрунтовність викладу матеріалу і аргументованість власної наукової позиції.

Слід особливо підкреслити, що автору вдалося на високому і на інноваційному рівні мислення представити: специфічні принципи підготовки майбутніх учителів технологій; ефективні чинники професійного розвитку особистості вчителя – міждисциплінарну інтеграцію навчальних дисциплін та синтез мистецтв, комп'ютерно орієнтовані технології художньо-графічної підготовки майбутніх учителів. Заслугове на увагу розроблена всебічно науково обґрунтована структурно-функціональна модель, яка включає зміст художньо-графічної підготовки майбутнього фахівця, організаційні форми художньо-графічної підготовки, методи художньо-графічної підготовки, технології художньо-графічної підготовки, педагогічні умови, критерії та рівні сформованості художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя

технологій.

Представлений аналіз результатів формувального експерименту свідчить про ефективність розробленої педагогічної моделі художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій, що дає підстави зробити висновок про цілісність і завершеність дисертаційного дослідження В. М. Бойчука. Висновки в дисертації науково обгрунтовані, виважені і доказові.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження Бойчука Віталія Миколайовича засвідчує, що воно є актуальним, фундаментальним, інноваційним і виконане на рівні сучасних вимог до підготовки педагогічних кадрів, а це підкреслює яскравість образу автора, його високий рівень творчості і людськості.

Основні результати дисертаційного дослідження ґрунтовно і всебічно відображені в 96 публікаціях автора, з яких 85 одноосібних, у тому числі: 3 монографії (2 одноосібні); 28 статей у провідних наукових фахових виданнях, затверджених АК МОН України; 8 статей – у зарубіжних виданнях; 26 статей – у журналах і збірниках наукових праць; 37 статей – у збірниках матеріалів конференцій; 7 навчальних посібників; 6 словників-довідників; 3 практикуми; 2 робочі зошити; 12 методичних рекомендацій, що свідчить про наукову зрілість автора.

Практичне значення дослідження Бойчука В.М. полягає в створенні й апробації інноваційної програми сучасної художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ, що уможливорює оновлення навчально-методичного забезпечення навчального процесу.

Зміст автореферату є ідентичним основному змісту дисертації.

Високо оцінюючи результати дисертаційного дослідження Бойчука Віталія Миколайовича, вважаємо за необхідне висловити певні міркування, що виникли в процесі рецензування дисертації.

1. Вступ переобтяжений матеріалом, який не вимагають відповідні органи МОН України. Маємо на увазі Наказ МОН №40 від 5 лютого 2017 року. Так, наприклад, завдання дослідження визначені алогічно у відповідності до мети, об'єкта і предмета. Порушення логіки викладу викликає певне непорозуміння.

2. У роботі недостатньо і поверхово розкрита ціннісна основа професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Сьогодні професійна освіта має користуватися такими ціннісними установками як перехід від інформаційно-когнітивної педагогіки до ціннісно-сислової і культурно-історичної. Саме художньо-графічний компонент у підготовці вчителя технологій має розширити у студентів кордони художньо-естетичного відношення до дійсності і мистецтва, розбудити естетичні почуття сприйняття і творення краси, сприяти формуванню одухотвореного образу людини культури.

3. Надзвичайно важлива проблема синтезу мистецтв, комплексного впливу мистецтв на особистість учня і вчителя як засобу виховання художньо-естетичної культури, духовності, формування морально-естетичних ідеалів, культури вчинку розкрита занадто поверхово. А саме в Україні, давно з 70-80-х років формувалася і продовжує розвиватися потужна наукова школа «Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва», в якій проблема комплексу мистецтв, взаємодії мистецтв в естетичному, моральному, духовному розвитку особистості займає провідне місце, а науковим керівником якої є ваш офіційний опонент. Саме нами було відкрито в Радянському Союзі новий напрям досліджень в педагогічній науці – взаємодія мистецтв в естетичному вихованні й розвитку учнівської молоді.

4. Аналізуючи міждисциплінарні зв'язки, дисертант підкреслює значимість логіки у художньо-графічній підготовці вчителів технологій, що безумовно справедливо. Хоча, на наш погляд, необхідно акцентувати більше уваги на розвиток образного мислення, яке досягається використанням

різних технологій впливу художньо-естетичного компонента, мистецтва на особистість майбутнього фахівця, адже образне мислення лежить в основі різних видів творчості.

5. Більше уваги слід було б приділити розкриттю естетичної сутності художньо-графічної підготовки. Маємо на увазі виховання естетичних почуттів, естетичного сприйняття, естетичної оцінки, естетичної уяви, естетичних смаків та естетичних ідеалів. Естетична складова є необхідною умовою розвитку у студентської молоді – майбутніх фахівців загальної, морально-естетичної, художньо-естетичної культури. До того ж слід мати на увазі, що естетична уява є універсальним способом пробудження всіх емоційно-почуттєвих і творчих центрів особистості.

6. Значний інтерес у розробці будь-якої наукової проблеми має аналіз поглядів і досвіду зарубіжних учених. У дисертації автор обмежився фрагментарним оглядом зарубіжного досвіду за темою дослідження, хоча за кордоном накопичений певний досвід цього педагогічного феномену (ФРН, Республіка Польща, Канада та ін.).

7. Дисертант приділяє увагу компетентнісному підходу. Слід було б підкреслити ту його специфічну особливість, що він не обмежується межами знань умінь і навичок, а спрямований на цілісний розвиток особистості у її професійному та людиноцентричному контекстах. Можна до цього додати, що конкурентно спроможні професіонали повинні перш за все розвивати свої людські здібності і якості.

8. На сторінці 232 автор розкриває аспекти змістового компонента системи художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій: (когнітивний, діяльнісний, особистісний), які дійсно пов'язані між собою. Підкреслюється, що особистісний аспект змістового компонента передбачає естетичний розвиток особистості ..., формування ціннісного ставлення до педагогічної професії. Здається, що серед аспектів змістового компонента відсутній власне художньо-естетичний, який і передбачає художньо-естетичний розвиток і естетично-ціннісне відношення до педагогічної

професії. Маємо на увазі цілеспрямований вплив художньо-естетичних цінностей на студентську молодь.

8. Список використаних джерел складає 747 найменувань, з яких 34 зарубіжних авторів, однак наведена література у багатьох випадках застаріла. Обійдені увагою вчені, які безпосередньо займалися проблемами підготовки майбутніх учителів технологій (В. Бондаренко, І. Ковальчук та ін.).

Загальний висновок

Виконане дисертаційне дослідження Бойчука Віталія Миколайовича «Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій» є самостійним, завершеним, фундаментальним дослідженням актуальної педагогічної проблеми. Розроблені дисертантом теоретичні положення і одержані у процесі проведеного широкого експерименту позитивні результати, є вагомим внеском у розвиток теорії і методики професійної освіти. За якістю дослідження, рівнем наукової новизни одержаних результатів і їх практичною цінністю робота відповідає вимогам пунктів 9, 11 - 14 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України за № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН
України, завідувач кафедри педагогіки
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля
Шевченко Г.П.

Підпис доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка)

Відгук

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Васяновича Григорія Петровича на дисертаційне дослідження Бойчука Віталія Миколайовича «Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Динаміка змін, у яких перебувають суспільство і особистість, потребують модернізації, реформування освіти й водночас високої професійної підготовки майбутнього вчителя. Це стосується і майбутнього вчителя технологій, оскільки сучасний світ став високотехнологічним, інформаційним, глобалізаційним. Сформувати художньо-графічну підготовку майбутнього вчителя технологій зобов'язана уся навчально-виховна система вищого навчального закладу, а також увесь соціо-культурний простір. Безумовно, цьому процесові має сприяти передусім сама особистість, яка б свідомо прагнула бути на рівні сучасних вимог і потреб, які ставляться до педагога. За будь-яких умов підготовка майбутнього вчителя технологій має відбуватися на засадах демократизму і гуманізму, з урахуванням вітчизняних та зарубіжних тенденцій, поваги прав і свобод особистості. Отже, можна констатувати, що наявними є як внутрішні, так і зовнішні, об'єктивні і суб'єктивні чинники художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій у процесі його професійного становлення. У цьому контексті дисертаційне дослідження Віталія Миколайовича Бойчука є актуальним та доцільним не лише з погляду суто наукових пошуків, а й практичних можливостей формування майбутнього фахівця освітньої сфери, здатного компетентісно діяти у своїй професійній діяльності, а також бути на належному рівні духовно-культурного розвитку, оскільки, за нашим переконанням, художньо-графічний елемент є важливим складником культури вчителя технологій.

Теоретико-методологічна основа дисертаційного дослідження науково обґрунтована, вона базується на засадах гуманітарної, соціо-культурної філософії освіти, яка формує і спрямовує світогляд майбутнього вчителя технологій у руслі духовно-моральних цінностей, де вищою цінністю є людина, а вона в сучасних умовах буття потребує до себе обережного, навіть делікатного ставлення, щоби не бути травмованою внутрішньо.

Згідно цього теоретико-методологічного положення, системо-утворювальним ядром педагогічної освіти й підготовки майбутнього учителя технологій, є не лише

набуття міцних професійних знань, умінь, навичок, а передусім формування цілісної особистості, її почуттєвої, розумової, вольової сфер у вияві їх діалектичної єдності.

Найбільш суттєві наукові результати дисертації. Науковий апарат дослідження В. М. Бойчука відповідає вимогам до докторських робіт і є самодостатнім для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертантом. Автор чітко визначив предмет, об'єкт, завдання дослідження, що сутнісно позначилося на здійсненні наукового пошуку, обґрунтуванні положень дисертації в цілому. Така логіка є послідовною, відповідає науковій проблемі праці та спрямована на її системне розв'язання.

Отже, дисертантом :

1. На належному науковому рівні здійснено бібліографічний аналіз досліджуваної проблеми, сутність і зміст ключових понять, висвітлено історичний досвід та зміст сучасних концепцій підготовки майбутнього учителя технологій до професійної діяльності. На нашу думку, важливим є те, що автор дослідження не обмежується суто професійними компетентностями майбутнього вчителя технологій, а й доводить необхідність формування у потенційних фахівців низки надпрофесійних компетентностей (трансцендентальність), зокрема : оволодіння загальнометодологічними принципами організації професійної діяльності; цілісного сприйняття навколишнього світу, а також процесу й результату власної діяльності; опанування технологіями прийняття оптимальних рішень тощо. Крім цього, вартісним для такого дослідження є й естетичний, навіть суто мистецький аспект, який дозволяє авторові акцентувати увагу на необхідності розвитку емоційно-почуттєвої сфери майбутніх педагогів. Як відомо, на цей бік проблеми особливу увагу звертали академік Зязюн Іван Андрійович, професор Рудницька Оксана Петрівна, нині що вже усталену традицію активно продовжують академік Філіпчук Георгій Георгійович, професор Тарасенко Галина Сергіївна та ін. Хочеться звернути увагу й на те, що у своєму дослідженні дисертант слушно дотримується думки щодо інтеграції графічних дисциплін, і на цій основі удосконалення графічної підготовки учнів. Причому автор послідовно доводить, що процес удосконалення може продуктивно відбуватися передусім за умов оновлення змісту підготовки, широкого впровадження нових методик і технологій теоретичної й практичної підготовки та ін.

Варто зазначити, що автор використовує цілу низку ключових понять (компетентність, компетенції, професійна компетентність, технологія,

художньо-графічна підготовка, техніко-технологічна підготовка, педагогічна технологія та ін.), які у дослідженні виконують значну методологічну роль.

Звертаючись до аналізу історичного досвіду та сучасних концепцій підготовки майбутнього учителя технологій змісту освітньої галузі до професійної діяльності, В. Бойчук доводить, що лише в 1977р. була сформована власна система підготовки вчителів трудового навчання (на цю спеціальність стало працювати 9 педагогічних інститутів), що ж стосується нового стандарту змісту освітньої галузі «Технологія», то її остаточно запроваджено в 2000р. Наступний крок реформування системи підготовки майбутніх учителів технологій (трудового навчання), практично пов'язаний із сучасним періодом.

Натомість зауважимо, що цей параграф (1.3 – 33стор.) є дещо переобтяжений деталізацією, матеріалом, який можна було б подати у додатках. Втім, на нашу думку, тут більш рельєфно слід було б висвітлити і зарубіжний досвід стосовно визначеної теми дослідження та конкретно означеного питання.

2. Логічним у пошуку автора є виявлення особливостей та характеристика сучасного стану художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій. Дисертант доводить, що традиційна система у цьому питанні була практично зосереджувалася лише на формуванні вузькоспеціальних умінь і залишала поза увагою питання художньо-естетичного розвитку майбутніх фахівців. Це призводило до вузького прагматизму, який не міг не набути утилітарного характеру. Сьогодні врешті стало очевидним, що якісна підготовка майбутнього вчителя технології неможлива без впровадження таких предметів, як «Основи дизайну», «Основи проектування і моделювання», «Комп'ютерна графіка» та ін. Зазначимо, що нині комп'ютерна графіка є самостійним видом образотворчого мистецтва, вона має потужний освітньо-виховний вплив на культурно-професійне становлення особистості вчителя технологій, розвиток його креативних здібностей і здатностей. Дисертант слушно доводить, що зміст цих предметів повинен постійно оновлюватися, адже наука динамічно розвивається, та й практика вимагає інноваційних підходів. Позиція автора є чіткою і зрозумілою : варто більш рішуче поривати з традиційністю, а програмне й усе методичне забезпечення (підручники, навчально-методичні посібники, рекомендації) не мають бути шаблонними, однотиповими, раз і назавжди визначеними. Творча професія потребує творчих пошуків у розв'язанні цього питання. На стор. 116 автор виокремлює основні особливості художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій.

Втім, на нашу думку, виокремлені особливості мали би носити більш обґрунтований характер, і викладені у більш широкому форматі, а сучасний стан цієї підготовки мав би був підсилений конкретними даними.

3. Здобувачем на належному теоретичному рівні визначені провідні дидактичні підходи і принципи підготовки майбутніх вчителів технологій, визначено сутність і зміст міждисциплінарності та синтезу мистецтв у підготовці майбутніх фахівців, розкрито принципове значення інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці сучасного вчителя технологій. Надто важливим, на нашу думку, є і те, що автор у своєму дослідженні широко послуговується здобутками сучасної не лише педагогіки, а й науки психології. Водночас зазначимо, що авторові у цьому сенсі не завжди вдається уникати описовості, звичайної констатації, наукова праця такого рівня вимагає більш глибокого аналізу, ґрунтовних доведень, і не лише виявлення окремих суперечностей, а й пошуку ефективних шляхів їх розв'язання.

Крім того, зауважимо, що дисертант у параграфі 3.1 мав намір представити авторську концепцію художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій. Це виглядає цілком слушним, з огляду досліджуваної проблематики. Натомість мусимо зазначити, що це йому не вповні вдалося, оскільки мова йде переважно про різні підходи до цієї проблеми.

4. Більш цілісно автором викладені положення, які стосуються обґрунтування системи художньо-графічної підготовки студентів освітньої галузі «Технологія» напряму підготовки «Технологічна освіта» та «Модель художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій». Здобувач визначає систему художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя як сукупність взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, що утворюють стійке поєднання. Ця цілісна система є органічною складовою загальної системи (більш високого рівня) професійної підготовки студентів університетів за напрямом «Технологічна освіта». Названа система, на думку автора, має складатися із таких головних компонентів : соціальний запит і державне замовлення; цілі підготовки вчителя технологій; дидактичні завдання; специфічні принципи; педагогічні умови; навчально-пізнавальна та художня діяльність студентів; форми, методи, засоби навчання; зміст художньо-графічної підготовки та ін.

Одним із важливих завдань автор вбачав розробку структурно-функціональної моделі художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій. Це

завдання знайшло реалізацію у третьому розділі праці. Кожному із складових компонентів моделі надається відповідна характеристика і визначається його роль у загальній системі функціонування. Зазначимо як позитивний аспект і той, що автор обґрунтовує найбільш сутнісні педагогічні умови художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій.

5. Науково обґрунтованим у дослідженні є формування художньо-графічної компетентності майбутніх учителів технологій. З метою його удосконалення автор визначає зміст, форми, методи, засоби художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій. Тому цілком слушним є те, що цим питанням автор присвятив 4-й розділ дослідження. На наш погляд, на особливу увагу тут заслуговує параграф 4.3., у якому аналізуються можливості застосування комп'ютерно орієнтованих технологій у площині якісної художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій. Вартісним у цьому відношенні є те, що дисертант здійснює мотивоване розмежування різних типів комп'ютерно орієнтованих навчальних систем, зважаючи на етапи художньо-графічної підготовки студентів, також основні та додаткові можливості різноманітних засобів інформатизації освітнього процесу. Отже, автором вирізняються технології : пошуку та обміну художньо-графічної інформації на основі Інтернет-ресурсів; використання електронних освітніх ресурсів художньо-графічного спрямування; застосування інструментальних художньо-технічних програмних засобів. Крім цього, В. Бойчук виокремлює основні види сценаріїв педагогічної діяльності з ІКТ тощо
6. Виконане дослідження носить експериментальний характер, що уможливило авторові реалізувати розроблену модель у навчально-виховному процесі і перевірити її ефективність. Вдале розроблення методики експериментального дослідження, доцільне застосування наукових методів дозволило дисертантові отримати нові наукові результати та зробити відповідні висновки й узагальнення.
7. *Джерельна база дослідження.* В дисертації використано 797 джерел, із них 35 - іноземною мовою, що є позитивним аспектом виконаної наукової праці.
Структура дисертації в цілому відповідає логіці наукового дослідження, послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора.
Дисертація належним чином апробована : за її змістом автором опубліковано 96 наукових праць. У цих публікаціях в повному обсязі відображено основні аспекти і результати дослідження. У праці зроблені відповідні узагальнення й

висновки, оформлені додатки, які можуть бути використаними теоретиками і практиками вищої професійної освіти. Усе це та інше становить значну наукову новизну праці.

Загальний висновок :

Дисертаційне дослідження, виконане на тему : «Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій», є самостійно виконаною, завершеною науковою працею, яка має теоретичне й практичне значення для педагогічної науки і практики, а її автор – Бойчук Віталій Миколайович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент :

Доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних дисциплін і соціальної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Г. П. Васянович

«11» травня 2017 року.

Згідно з доповіддю доктора педагогічних наук, професора Г. П. Васяновича засвідчую :

Вчений університету професор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності А. А. Кузнец

12 травня 2017 року.

ВІДГУК

на дисертацію БОЙЧУКА Віталія Миколайовича «Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Ступінь актуальності обраної теми зумовлена викликами, які нині постали перед суспільством у справі реформування національної системи освіти, активного розгортання руху освітян в напрямі теоретичного обґрунтування і практичної реалізації ідеї створення Нової Української Школи. У контексті цього широкого освітянського руху українською владою схвалена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), у якій на основі аналізу сучасного стану окреслено стратегічні напрями й основні завдання, спрямовані на підвищення якості та конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір. Ухвалений Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), який встановлює кардинально нові правові, організаційні, фінансові основи функціонування системи вищої вітчизняної освіти, створюючи умови для поєднання освіти, науки і культури з метою професійної підготовки та самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях. Пройшов перші парламентські читання проект рамкового Закону України «Про освіту» (2016 р.), який пропонує європейську структуру системи освіти, що відповідає Міжнародній стандартній класифікації освіти, прийнятій ЮНЕСКО у 2011 році (МСКО–11), запровадження нових принципів формування змісту освіти та створення системи забезпечення її якості. За підтримки Національної Ради реформ та в рамках широкого суспільного діалогу жваво обговорюється концепція «Нова українська школа» (2017 р.), яка спрямована на проведення докорінної та системної трансформації загальної середньої освіти, зокрема розроблення нових стандартів, що ґрунтуватимуться на компетентнісному й особистісно орієнтованому підходах до навчання, створення умов для особистого і професійного зростання педагога, надання йому академічної свободи, матеріального стимулювання тощо. Ці нормативно-правові та концептуальні документи, а також низка інших законодавчих актів у галузі освіти зумовлюють актуальність дисертаційного дослідження Віталія Миколайовича Бойчука, яке, на наш погляд, є важливим і своєчасним.

Цей висновок також підсилюється низкою *суперечностей*, що виникають на різних рівнях:

1) *теоретико-методологічному* – між об'єктивними потребами модернізації освіти відповідно до особистісно орієнтованої освітньої парадигми та недостатнім урахуванням її методологічних засад у підготовці педагогічних працівників зі сформованою системою соціально-культурних, художньо-естетичних, професійно-педагогічних цінностей;

2) *соціально-освітньому* – між потребою суспільства в підвищенні ефективності й якості професійно-педагогічної діяльності учителів технологій відповідно до сучасних завдань навчально-виховної діяльності та уповільненими темпами оновлення системи їхньої підготовки в педагогічних університетах;

3) *змістовому* – між динамічними змінами у професійній діяльності вчителів технологій, зумовленими постійним зростанням вимог до їхньої художньо-графічної компетентності, та традиційним змістом професійної підготовки майбутніх учителів технологій у педагогічному університеті;

4) *особистісно-професійному* – між необхідністю підготовки майбутніх учителів технологій до ефективних, самостійних, виважених, відповідальних дій у педагогічній діяльності та недосконалістю педагогічних умов такої підготовки в педагогічному університеті, що не забезпечує формування їхньої художньо-графічної компетентності;

5) *методико-технологічному* – між об'єктивною потребою цілеспрямованої художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій і відсутністю технології її проектування, конструювання, реалізації та недосконалим навчально-методичним забезпеченням цього процесу в педагогічних університетах.

Загострення цих суперечностей актуалізувало необхідність переосмислення теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів професійного навчання майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ, важливою складовою якого є художньо-графічна підготовка як один із важливих елементів формування професійної компетентності цієї категорії педагогічних працівників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації зумовлений сукупністю завдань, що конкретизують мету дослідження: визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити теоретичні і методичні засади формування художньо-графічної компетентності майбутніх учителів технологій як одного з головних чинників удосконалення їхньої професійної підготовки.

Згідно з першим завданням дисертантом обґрунтовані методологічні засади та розроблені концептуальні положення художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій. На нашу думку, дисертант доволі вдало визначив провідну ідею дослідження. Це, по-перше, те, що формування художньо-графічної компетентності майбутніх учителів технологій є важливим напрямом становлення та розвитку їхньої професійної компетентності у ВНЗ, що базується на сучасних психолого-педагогічних теоріях, враховує вимоги освітньої практики й орієнтується на особистісно ціннісний і компетентнісний підходи у професійно-педагогічній діяльності; по-друге, що художньо-графічна підготовка майбутніх учителів технологій є складовою цілісної моделі їхнього навчання у вищих освітніх закладах і розглядається як інформаційно навантажена за змістом, індивідуалізована за формою, інтенсивна в часовому вимірі педагогічна система, що забезпечує

інтелектуальний, інтердисциплінарний, філософський і естетичний розвиток, цілеспрямоване формування художніх умінь, навичок і розвиток творчих здібностей майбутніх учителів.

Ця інноваційна ідея, що містить творчий сенс, дозволила В. М. Бойчуку сформулювати методологічний, теоретичний і технологічний концепти та спроектувати цілісну науково-методичну системи, що охоплює теоретико-прогностичну модель художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій, педагогічні умови, адекватні завданню формування художньо-графічної компетентності студентів, програмне і методичне забезпечення й інноваційні педагогічні технології художньо-графічної підготовки в педагогічному ВНЗ.

Важливим вважаємо те, що дисертант розглядає проблему дослідження в контексті не лише технологічної, а передовсім гуманітарно-художньої культури вчителя. Тому цілком поділяємо його думку про те, що художньо-графічна підготовка майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ, інтегруючи цільовий, змістовий, методико-технологічний і результативний компоненти освітнього процесу, сприяє гармонійному поєднанню образотворчих та техніко-технологічних знань й умінь і як результат – розвитку художньо-творчих здібностей і компетентності студентів.

Згідно з другим завданням проаналізовано сучасний стан та виявлено особливості художньо-графічної підготовки студентів за спеціальністю 014 Середня освіта (трудове навчання та технології). Аналіз реальної практики професійної діяльності вчителів технологій дозволив дисертантові зробити висновок, що саме сформованість у них художньо-графічних умінь і навичок сприяє проведенню уроків на високому емоційно-естетичному та інформативному рівнях, а також є важливим інструментом педагогічного впливу на духовний світ школярів, розвитку їхніх творчих здібностей, збагачення й розширення емоційно-чуттєвого досвіду та належної трудової підготовки загалом. Тому залучення до художньо-графічної діяльності потребує відповідної теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ, спрямованої на розвиток їхніх особистісних якостей, здібностей і компетенцій.

Загалом аналіз педагогічної практики, проведений В. М. Бойчуком, засвідчив невідповідність реального стану фахової підготовки вчителя технологій вимогам часу. Заслуговує на схвалення позиція автора дослідження про те, що на часі створення такої науково-методичної системи, яка забезпечить інтелектуальний, інтердисциплінарний, філософський і естетичний розвиток, цілеспрямоване формування художніх умінь, навичок і розвиток творчих здібностей майбутніх учителів технологій.

Згідно з третім завданням дисертантом розкриті теоретичні основи системи художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій. Зокрема обґрунтовано провідні методологічні підходи (системний, особистісно орієнтований, синергетичний, аксіологічний, компетентнісний, технологічний, контекстно-модульний) і специфічні принципи підготовки майбутніх учителів технологій (вибір вільної освітньої траєкторії в процесі

навчання і професійного становлення; наступність професійної підготовки; відповідність сформованих професійно значущих властивостей і характеристик студента обраному рівню навчальних досягнень; відкритість професійної освіти; всебічне використання розвивального потенціалу професійної підготовки і навчання; узгодженість компонентів професійної підготовки; взаємозв'язку та взаємодоповнення методів, прийомів, засобів і форм освітнього процесу).

Переконливо розкрито засади і механізми психопедагогіки як теоретичної основи та методичного аспекту професійної освіти й творчої самореалізації особистості майбутнього вчителя технологій. Аргументовано, що всі аспекти педагогічного процесу повинні розглядатися крізь призму психологічних знань, а психологічні феномени – вивчатися в межах психологічно обґрунтованих педагогічних систем. У цьому контексті дисертантом доведено, що для формування художньо-графічної компетентності майбутніх учителів технологій важливе значення мають положення психопедагогіки, тому важливо обирати такі форми і методи навчання, які спрямовані на формування у студентів сталих психологічних утворень.

У дисертації різнобічно проаналізовані питання міждисциплінарності та синтезу мистецтв у підготовці майбутніх учителів технологій як важливих чинників професійного розвитку творчої особистості, а також розглянуто дидактичні можливості інформаційно-комунікаційних технологій в удосконаленні художньо-графічної підготовки сучасного вчителя технологій.

Дисертантом з'ясована сутність і структура художньо-графічної компетентності майбутнього вчителя технологій (четверте завдання). Аналізуючи сутність понять «компетентність», «компетенції», «компетентнісний підхід» та ін., що сформульовані різними вченими, Віталій Миколайович уточнює їх, виходячи з власних методологічних і теоретичних позицій. Достатньо аргументованим вважаємо авторське визначення художньо-графічної компетентності, сформульоване В. М. Бойчуком, як сукупності здатностей вчителя технологій застосовувати графічні інструментальні та художні засоби, творчі методи, прийоми і технології для продуктивного опрацювання та відтворення інформації, виготовлення високоестетичної продукції та ефективної організації освітнього процесу.

У дослідженні схарактеризовано завдання, функції та структуру художньо-графічної компетентності учителів технологій, що містить мотиваційно-ціннісну, когнітивну, діяльнісно-операційну, індивідуально-творчу та рефлексивно-коригувальну складові. Визначено пріоритетні напрями формування художньо-графічної компетентності майбутніх учителів технологій у контексті вдосконалення професійної освіти в педагогічних ВНЗ.

Дисертантом розроблена авторська концепція та структурно-функціональна модель художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій (п'яте і шосте завдання). Теоретичний аналіз концептуальних засад, інтерпретація методологічних підходів, сучасних дидактичних

положень, специфічних принципів художньо-графічної підготовки, інноваційних технологій, програмного і методичного забезпечення дозволив дисертантові у межах концепції передбачити шляхи підвищення якості професійної підготовки вчителів технологій завдяки викладанню в педагогічному ВНЗ таких навчальних дисциплін, як «Малюнок і живопис», «Скульптура і пластична анатомія», «Основи композиції», «Історія і види мистецтв», «Основи декоративно-ужиткового мистецтва», «Основи дизайну» та «Комп'ютерний дизайн», пронизаних міждисциплінарними зв'язками, раціональних за змістом і методикою навчання. Це дало змогу Віталію Миколайовичу забезпечити поєднання педагогічної і технологічної складових освітнього процесу з художньо-пізнавальною творчою діяльністю студентів, досягнути цілісності психолого-педагогічного, технологічного та художньо-творчого компонентів навчання, ефективно сформулювати світоглядні позиції майбутніх учителів технологій і, таким чином, якісно підготувати майбутніх учителів технологій до трудового виховання, проектно-технологічного навчання, розвитку художньо-творчих здібностей школярів.

Заслугує схвалення структурно-функціональна модель, метою якої є створення освітнього середовища, сприятливого для формування художньо-графічної компетентності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Ця модель містить методологічний, змістовий, методично-технологічний, контрольний-результативний модулі, теоретично проектує науково-методичну систему, відображаючи цілі й особливості художньо-графічної підготовки студентів у педагогічних ВНЗ, взаємопов'язуючи зміст, організаційні форми, художньо-графічні та мультимедійні засоби, методи навчання тощо. Створена на основі соціального замовлення та вимог до художньо-графічної підготовленості випускників педагогічних ВНЗ, сформульованих у галузевих стандартах вищої освіти, ця модель ґрунтується на синергетичних засадах узгодженості всіх елементів, що взаємодіють у системі художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій під час здобуття освіти.

Згідно з сьомим завданням дисертантом визначені педагогічні умови, необхідні і достатні для ефективного функціонування системи художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій. Цілком погоджуємося з аргументацією Віталія Миколайовича, який обґрунтував лише три, на його погляд, основні педагогічні умови (розвиток творчої особистості студентів на основі міждисциплінарності та синтезу мистецтв; урахування в освітньому процесі положень психопедагогіки; створення та підтримка інформаційно-освітнього середовища в педагогічному ВНЗ), що дозволило дисертантові об'єктивно перевірити їх ефективність в експериментальному освітньому процесі.

Згідно з восьмим завданням дисертантом розроблені й експериментально перевірені дидактичні особливості, сучасні засоби і комп'ютерно орієнтовані технології формування художньо-графічної компетентності студентів, а також створений навчально-методичний

комплекс підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Доведено, що структурно-функціональна модель освітнього середовища, науково-методична система та педагогічні умови у взаємопроникненні та взаємодоповненні забезпечують на різних ступенях фахової підготовки майбутнім вчителям технологій значне підвищення рівня сформованості їхньої художньо-графічної компетентності.

Слід також наголосити, що В. М. Бойчуком подане власне бачення моделі сучасної системи професійної підготовки майбутніх учителів технологій для Нової української школи. На увагу заслуговують запропоновані автором концептуальні ідеї, положення і практики, здійснені на підставі емпіричних досліджень й аналізу власного та передового педагогічного досвіду, передбачувані тенденції розвитку системи підготовки майбутніх учителів технологій в Україні, а головне – основні сфери та напрями використання цих раціональних ідей, що пропонуються реалізувати на інституційному, змістовому та методичному рівнях.

Достовірність висновків і наукова новизна отриманих результатів.

Вірогідність наукових положень і результатів дослідження забезпечено теоретичною та методологічною обґрунтованістю авторської концепції дослідження, комплексною методикою вивчення й узагальнення результатів теоретичного аналізу проблем художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій відповідно до мети і завдань наукового пошуку на основі використання значної кількості вітчизняних і зарубіжних наукових джерел (747 позицій, з яких 35 – на іноземних мовах), а також поєднанням кількісного і якісного аналізу результатів педагогічного експерименту.

Основна наукова новизна отриманих результатів, на наш погляд, полягає: по-перше, в розробці концептуальних засад і науково-методичної системи художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ; по-друге, у проектуванні структурно-функціональної моделі освітнього середовища, сприятливого для ефективного формування художньо-графічної компетентності студентів; по-третє, в обґрунтовані педагогічних умов і створенні дидактично доцільного супроводу художньо-графічної підготовки майбутніх учителів технологій; по-четверте, в розробці діагностичного інструментарію оцінювання рівнів художньо-графічної компетентності студентів; по-п'яте, в уточненні сутності ключових понять дослідження (професійна компетентність, художньо-графічна компетентність, художньо-педагогічна підготовка майбутнього вчителя технологій та ін.)

Практична значущість дисертації полягає не лише у впровадженні результатів дослідження в освітні процеси професійної підготовки майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ, як це зазначено у вступі дисертації й автореферату. На нашу думку, концептуальні положення, структурно-функціональна модель та компоненти науково-методичної системи художньо-графічної підготовки закладають підґрунтя для кардинальних змін у змісті та стандартах вищої педагогічної освіти, спонукають до широкої наукової дискусії щодо інтеграції шкільних предметів «Трудове навчання»,

«Інформатика» й «Образотворче мистецтво» та професійної підготовки для Нової української школи учителів за спеціальністю 014 Середня освіта (технології та дизайн)

Повноту викладу результатів дослідження засвідчено публікаціями наукових праць автора, зазначеними у висновках до кожного розділу; загальними висновками, що відповідають сукупності завдань дисертації. Вірогідність результатів дослідження підтверджується ґрунтовно опрацьованою джерельною базою; оприлюдненням його результатів на конференціях, конгресах і семінарах (49 науково-організаційних заходів), а також значною кількістю додатків поданих окремим томом (380 с.), котрі підтверджують правомірність висновків опрацьованого наукового матеріалу, суттєво посилюючи науково-практичний характер проведеного дослідження.

Основні положення та результати дослідження викладені в 96 опублікованих працях, із них 85 праць написано без співавторів, у тому числі: 3 монографії (2 – одноосібні); 28 статей у провідних наукових фахових виданнях, затверджених АК МОН України; 8 статей – у зарубіжних виданнях; 26 статей – у журналах і збірниках наукових праць; 37 статей – у збірниках матеріалів конференцій; 7 навчальних посібників; 6 словників-довідників; 3 практикуми; 2 робочі зошити; 12 методичних рекомендацій.

Проведена експертиза дослідження дає підстави стверджувати, що структура дисертації В. М. Бойчука відображає послідовність виконання завдань, сформульованих автором для вирішення досліджуваної проблеми, і в цілому розкриває логіку проведеного наукового пошуку. Робота логічно структурована і містить аргументовані висновки. Зміст і структура автореферату відповідають змісту та структурі дисертації.

Однак вважаємо за необхідне висловити авторові дослідження певні зауваження і побажання:

1. Дисертант зробив детальний аналіз ключового поняття дослідження: «художньо-графічна компетентність» майбутнього вчителя технологій (трудоного навчання). Разом з цим, часто в дисертації використовується термін «компетенція», а враховуючи на плутанину в сутності цих понять, що має місце в багатьох наукових дослідженнях, дисертант не достатньо аргументовано уточнює різницю в їх трактуванні.
2. У першому розділі, на наш погляд, варто було передбачити підрозділ, в якому проаналізувати зарубіжний досвід формування художньо-графічної компетентності майбутніх учителів технологій.
3. Уважаємо, що доцільним було б визначити специфіку формування художньо-графічної компетентності майбутніх учителів для різних освітніх рівнів – бакалавр, магістр.
4. Дисертант здійснив аналіз теоретичних розвідок попередників на достатньому науковому рівні, проте, на наш погляд, у розділі 1 не вистачає аргументованих критично-оцінних суджень концептуальних

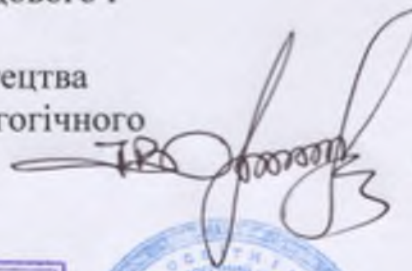
- засад і положень вітчизняних та зарубіжних учених щодо проблеми дослідження.
5. У розділі 2 бажано було б детальніше зупинитися на характерних відмінностях між принципами вищої освіти, принципами професійного навчання, дидактичними принципами та специфічними принципами, на які посилається дисертант, обґрунтовуючи методологію і концепцію дослідження.
 6. Дисертант часто використовує такі поняття, як підготовка, підготовленість, готовність до формування художньо-графічної компетентності майбутніх учителів технологій тощо. На наш погляд, варто було б детальніше схарактеризувати кожний з цих термінів, ключових для формування категоріально-понятійного апарату дослідження.

Слід наголосити, що висловлені зауваження жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дослідження В. М. Бойчука, яке є оригінальною і самостійною науковою роботою. Дослідник продемонстрував вміння самостійно ставити й аргументовано розкривати складні наукові проблеми, визначати суперечливі тенденції та на належному науковому рівні знаходити шляхи їх ефективного розв'язання.

Проведений аналіз дає підстави зробити **загальний висновок**: за актуальністю, змістом, обсягом і якістю оформлення, сукупністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю, достовірністю і повнотою висвітлення їх у публікаціях дисертація «Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій» відповідає паспорту обраної спеціальності та вимогам пп. 9 – 10, 12 – 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України за № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Віталій Миколайович Бойчук – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри методики трудового і
професійного навчання
та декоративно-ужиткового мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Л. В. Оршанський

15 травня 2017 року

